

**ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОРФОЛОГА, ДОКТОРА МЕДИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА, ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ
МИКОЛИ АНАТОЛІЙОВИЧА ВОЛОШИНА**

Життя коротке... Тільки відсвяткували славний ювілей, як воно обірвалося. На жаль, доля вирішила так, що влітку, 23 липня 2017 року, відійшов у вирій видатний вчений-імуноморфолог, педагог, Людина з великої літери Микола Анатолійович Волошин, нічого вже не вдієш.

Коли йде у вічність близька тобі людина, колега і однодумець, важко підібрати потрібні слова, вшановуючи його пам'ять. Щоб зрозуміти душу професора Миколи Анатолійовича Волошина, варто було його побачити хоч один раз, поспілкуватися з ним – з великої літери, лікарем, прекрасним педагогом, талановитим вченим, філософом. Кожна мить його життя була красивою, творчою, багатогранною і неповторною. Здавна відомо, що людина прославляє себе своїми учнями, добримися справами. У Миколи Анатолійовича тисячі учнів-соратників, яких він навчав, основам медицини – анатомії людини. Він лишається взірцем ученого, педагога і організатора. У підтвердження сказаного, варто тільки поглянути у розумні очі Миколи Анатолійовича, що дивляться на нас з цього фотопортрету, з його філософського погляду відчуваєш розмову з ним.

Як згадують його учні, улюбленим письменником Миколи Анатолійовича був Хем, так він називав Ернеста Хемінгуей.

Йому дуже подобався Старий. Як і герой роману «Старий та море», Микола Анатолійович так само є взірцем натхнення, сили і незламності людського духу та життєвої боротьби, оскільки «...людина створена не для поразки, – промовив старий ...Людину можна знищити, а здолати не можна». «Ото була рибина, ...такої тут ще ніхто не бачив», – цитував Микола Анатолійович, а в душі резонує – ото було життя. Життя Миколи Анатолійовича було сповнене ідеї досягти істини, шукати новизну в науці, любити людей і проявляти альтруїзм.

Народився Микола Анатолійович напередодні літнього Миколая, 21 травня 1955 року в м. Кривий Ріг на Дніпропетровщині. Ймовірно, що ім'я вплинуло на характер його господаря, звідси у Миколи Анатолійовича такі риси, як любов до людей, щирість, бажання допомагати всім і завжди, і покликання роботи подарунки. І скоріше саме це вплинуло і на вибір майбутньої спеціальності, кредо якої – допомагати людям.

В 1978 році Микола Анатолійович «з відзнакою» закінчив Запорізький державний медичний інститут. Однокурсники і викладачі, які його навчали, згадують, що він був одним із найбільш допитливих і працьовитих студентів. Навчання давалося легко, а розум та допитливість все ставили і ставили нові запитання.

У 1978–1979 роках працював лікар-інтерном рентгенологом у Запорізькій обласній клінічній лікарні.

У 1979–1982 роках навчався в аспірантурі на кафедрі анатомії людини Запорізькою державного медичного інституту. Його науковим керівником була видатна особистість – професор Яхниця Олександр Гаврилович, перший завідувач кафедри нормальної анатомії і проректор Запорізького державного медичного інституту. Олександр Гаврилович відіграв значну роль у становленні Миколи Анатолійовича як педагога і науковця. Молодий вчений, вихований на кращих засадах національних традицій – поважати та вшановувати старших, своїм прикладом вчив як треба вшановувати вчителів. У 2011 році Микола Анатолійович організував і провів Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні питання морфології», присвячену пам'яті його вчителя професора Яхниця Олександра Гавриловича з нагоди 90-річчя від дня народження.

Під час навчання в аспірантурі між Миколою Анатолійовичем встановилися особливо теплі дружні стосунки з Михайлом Васильовичем Карзовим, який до 2003 року очолював кафедру оперативної хірургії, і Вадимом Кириловичем Сирцовим, який до нині завідує кафедрою гістології, цитології, ембріології, та з багатьма іншими співробітниками медичного інституту.

Після закінчення аспірантури у 1982 році Миколу Анатолійовича Волошина обирають асистентом кафедри анатомії людини. В 1983 році він успішно захистив кандидатську дисертацію у Кримському медичному інституті імені С.І. Георгієвського «Особливості морфогенезу тимуса в антенатальному і постнатальному періодах у нормі та після внутрішньоутробного введення антигену».

Микола Анатолійович з молодю вирізнявся не лише високою науковою допитливістю, а й розвиненими організаторськими здібностями, тому впродовж 1985–1988 років був секретарем комітету комсомолу інституту. Організація творчих вечорів, виїзди на практику за кордон, будівельні загопи, розбудова корпусів свого рідного інституту... Завжди Микола Анатолійович піклувався про рідний університет, зокрема на його території висадив дубовий гай.

Упродовж 1988–1990 років Волошин М.А. працював як молодший науковий співробітник у Центральній науково-дослідній лабораторії рідного інституту, де очолював імуноморфологічний відділ, активно працював над докторською дисертацією. В 1990 році Микола Анатолійович успішно захистив докторську дисертацію в спеціалізованій раді Університету дружби народів імені Патріса Лумумби (Москва) «Закономірності будови і морфогенезу епітеліальних каналців вилочкової залози в ранньому постнатальному періоді» за двома спеціальностями: гістологія, цитологія і ембріологія та нормальна анатомія. Його науковими консультантами були корифеї морфології професор Ніна Олексіївна Юріна і професор Олександр Гаврилович Яхниця.

Професор Волошин М.А. вперше описав епітеліальні каналці вилочкової залози як ендокринні структури органу, що забезпечують позатимічні етапи дозрівання лімфоцитів.

Упродовж тридцяти років втілюється в життя актуальна і перспективна ідея професора Волошина М.А. про закономірності морфогенезу лімфоїдних органів імунної системи та її вплив на формування внутрішніх органів та опорно-рухового апарату при внутрішньоплідній дії антигенів, яка стала науковим напрямком кафедри анатомії людини Запорізького державного медичного університету. Професор Волошин М.А. сформулював концепцію щодо лімфоцита як фактора морфогенезу органів і тканин та концепцію про розвиток вісцеромегалії у новонароджених після внутрішньоутробної дії чужорідних антигенів на лімфоїдну систему плода. Цей унікальний і актуальніший напрям імуноморфології продовжують розвивати його учні та вже й учні учнів. Микола Анатолійович опублікував понад 320 наукових і навчально-методичних праць, 10 монографій, є автором 37 винаходів і патентів.

Ось деякі штрихи професійного поступу в Запорізькому державному медичному університеті Миколи Анатолійовича Волошина: 1991–1994 роки – професор кафедри анатомії людини та за сумісництвом завідувач Центральної науково-дослідної лабораторії, науковим напрямком якої стала імуноморфологія; у 1992 році йому присвоєне вчене звання професора; 1994–2009 роки – завідувач кафедри анатомії людини, а з 2009 року – завідувач кафедри анатомії людини, топографічної анатомії та оперативної хірургії. Упродовж 2001–2003 років був проректором з наукової роботи університету.

Професор Волошин М.А. – відомий фахівець з анатомії людини. Він є співавтором тритомного підручника «Анатомія людини», який перекладено російською і англійською мовами. Цей підручник рекомендовано Центральним методичним комітетом з вищої медичної освіти МОЗ України для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації. Микола Анатолійович вніс значний доробок у створенні українського еквіваленту «Міжнародної анатомічної номенклатури» (Київ, 2001), яка застосовується у повсякденній практиці студентами, науково-педагогічними працівниками та лікарями країни. Професор Волошин М.А. брав активну участь у розробці навчальних програм з дисципліни «Анатомія людини», затверджених МОЗ України для медичних, стоматологічних та фармацевтичних факультетів вищих медичних навчальних закладів освіти III–IV рівнів акредитації.

Микола Анатолійович активно співпрацював з фармацевтами у створенні лікарських засобів. Для лікарів, науковців та студентів дуже цінними є його монографії: «Тиотриазолін», «Тиотриазолін, тиоцетам, тиодарон в практике врача», «Метаболитотропные препараты», «Тимус новорожденного», «Діагностика та лікування хворих на дисгормональні гіперплазії молочної залози», «Тиотриазолін в лечении и профилактике заболеваний сердечно-сосудистой системы». Він є автором численних методичних посібників і рекомендацій, зокрема: «Основи імунології та імуноморфології», «Предраковое заболевание шейки матки», «Доклиническое иммуноморфологическое исследование иммунотоксического действия лекарственных средств», «Морфологические исследования для оценки иммунотоксичности лекарственных средств», що затверджені МОЗ України.

Микола Анатолійович брав активну участь у підготовці та атестації науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Під керівництвом професора Волошина М.А. виконано 5 докторських і 20 кандидатських дисертацій. Продовжують працювати над виконанням дисертацій сім його учнів.

З 1991 року професор Волошин М.А. був ученим секретарем, а пізніше заступником голови спеціалізованої вченої ради Д 17.600.04 при Запорізькому державному медичному університеті, в якій захищено понад 200 докторських та кандидатських дисертацій. Упродовж 2000–2004 років він був членом спеціалізованої вченої ради при Кримському державному медичному універси-

теті, а з 2010 року – член спеціалізованої вченої ради при Запорізькому державному університеті. Упродовж 2004–2010 років був експертом ВАК України.

Професор Волошин М.А. постійно виконував велику громадську роботу, був головою Запорізького обласного осередку та членом Президії наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України, академіком міжнародної академії інтегративної антропології. У 1985–2001 роках на громадських засадах виконував обов'язки помічника проректора з наукової роботи.

Професор Волошин М.А. неодноразово організовував всеукраїнські науково-практичні конференції та конгреси: «Роль імунних, ендокринних та нервових механізмів у процесах морфогенезу та регенерації» (Запоріжжя, 2003, 2007); «Тіотриазолін та його комбінаційні лікарські препарати: досягнення та перспективи» (Запоріжжя, 2002, 2010), VI конгрес анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України (Запоріжжя, 2015). Постійно проводив науковий семінар «Сучасні проблеми морфології» з молодими вченими-морфологами Запорізького обласного осередку наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України, на яких розкривала свій науковий потенціал талановита молодь.

Волошин М.А. завжди виступав з актуальними доповідями з імуноморфології на Міжнародних і Всеукраїнських конгресах, симпозиумах та науково-практичних конференціях. Він був одним із ініціаторів створення і налагодження регулярних випусків двох наукових фахових видань в університеті: з 1995 року – «Актуальні питання фармацевтичної та медичної науки та практики» та з 2000 року – «Запорожский медицинский журнал».

Професор Волошин М.А. був членом редакційної ради п'ятьох фахових журналів, в яких публікують морфологічні наукові роботи: «Український морфологічний журнал» (Луганськ), «Світ біології та медицини» (Полтава), «Таврійський медико-біологічний журнал» (Сімферополь), «Клінічна анатомія та оперативна хірургія» (Чернівці), «Науковий вісник Ужгородського університету», серія «Медицина» (Ужгород).

За видатні заслуги перед суспільством у сфері науки Миколі Анатолійовичу в 2011 році присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Як завідувач кафедри анатомії людини, професор Волошин М.А. разом із співробітниками кафедри проводив кропітку навчальну та навчально-методичну роботу, зберігаючи та примножуючи традиції Української анатомічної школи: читання лекцій та проведення практичних занять на сучасному методичному та наукових рівнях, підготовка навчально-методичних матеріалів, посібників і підручників.

На кафедрі діє рейтингова система оцінювання знань студентів і є підґрунтям вимогливого і справедливого ставлення як до студентів, так і до викладачів.

Микола Анатолійович завжди піклувався про удосконалення педагогічного процесу, анатомічний музей постійно поповнювався експонатами, і, що вкрай важливо, за активної участі молодих викладачів і студентів. Він був прихильником встановлених традицій – на кафедрі незмінно під його керівництвом працював студентський анатомічний гурток з клінічним спрямуванням. Щороку студенти виступали з доповідями на університетських, всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях.

Студенти та молоді вчені завжди шанували його за доброзичливість, високу порядність, простоту в спілкуванні, гумор, уміння доступно поз'яснити та розв'язати найскладніші проблеми у навчанні і житті. Молодь завжди гуртувалася навколо Миколи Анатолійовича, тому що Він був невтомним шукачем та ініціатором нових ідей.

Миколі Анатолійовичу були притаманні такі риси, як скромність, благородство та щирість душі, невичерпний оптимізм. Одночасно висока працездатність та вимогливість, в першу чергу до себе, діловитість, поважне та чуйне ставлення до підлеглих здобули Миколі Анатолійовичу заслужену повагу професорсько-викладацького складу, співробітників та студентів Запорізького державного медичного університету.

Познайомився я з Миколою Анатолійовичем у далекі вісімдесяті роки минулого сторіччя у Москві на кафедрі гістології і ембріології медичного факультету Університету дружби народів імені Патріса Лумумби, де я, як і Микола Анатолійович виконували окремі розділи своїх докторських дисертацій під керівництвом завідувача цієї кафедри професора Юріної Ніни Олексіївни з важливіших проблем імуноморфології. Я щасливий, що доля звела мене з цією прекрасною людиною. З тих пір наші дороги часто пересікалися на наукових конференціях і конгресах, на професійних нарадах, зокрема і в Запоріжжі, ініціатором і організатором яких він був. У нас були спільні інтереси, ми завжди консультувалися з наукових питань. Тому не видадково професор Волошин М.А. був опонентом кандидатських дисертацій більшості моїх учнів. Ніколи не забуваються чудові екскурсії по історичних і культурних місцях славетного козацького краю, а екскур-

соводом був завжди Микола Анатолійович. Чого варта екскурсія на Хортицю з виставою козацького театру та подорож катером навколо цього острова.

У липні 2006 року Микола Анатолійович разом з дружиною Надією Миколаївною побували у мальовничому Закарпатті, відпочивали в санаторії «Карпати», і ми мали нагоду знову зустрітися. Відвідали вони нашу кафедру, відбулася тепла зустріч із закарпатськими морфологами. З приємністю згадую ці часи. Ми показали нашим дорогим гостям історичні і культурні пам'ятки Ужгорода і Мукачева, зокрема побували в Краєзнавчому і Етнографічному музеях, відвідали галерею творів славетного всесвітньовідомого художника Йосипа Бокшая, побували в Ужгородському і Невицькому замках, в Мукачівському замку «Паланок». Незабутньою залишилася в пам'яті наша подорож чарівними куточками Карпат. Милувалися неповторною красою високогірного Синевирського озера на Міжгірщині.

На кафедрі анатомії людини та гістології медичного факультету Ужгородського національного університету (2006). Зліва направо: доцент Кочмарь М.Ю., професор Волошин М.А., доцент Гербут А.О., доцент Гецько О.І., Волошина Н.М., завідувач кафедри, професор Головацький А.С.

Руїни Невицького замку. Професор Волошин Микола Анатолійович з дружиною Ніною Миколаївною.

*Високогірне озеро Синевир Міжгірського району Закарпатської області (2006).
Зліва направо: головний лікар Синевірської лікарні Поеханич М.А., професор Мальяр В.А.,
доцент Гербут А.О., аспірант Пірус Є.Ф., Волошина Н.М., аспірант Моццола В.В.,
професор Волошин М.А., професор Головацький А.С.*

Всі, кому пощастило працювати або просто спілкуватися з Миколою Анатолійовичем, відзначають його харизму, що ґрунтується на втіленні свободи – у творчості, наставництві, в житті. Своїм прикладом Микола Анатолійович показував, що людина має бути вільною і цей життєвий принцип прийняли багато з його учнів і колег.

Микола Анатолійович невичерпно та натхненно любив життя, людей, Батьківщину. Світла пам'ять про знаного в Україні і за її межами видатного вченого-морфолога житиме в серцях багатьох людей, колег, студентів, лікарів, морфологів.

Кожна людина залишає після себе слід на Землі, який живе до тих пір, доки цю людину пам'ятають. Нехай світлий образ Миколи Анатолійовича довгі роки залишиться в пам'яті майбутніх поколінь. Закарпатські морфологи завжди пам'ятатимуть професора Волошина Миколу Анатолійовича – порядну, талановиту, працювиту, мужню і дуже скромну людину, він був і є людиною слова і честі.

Ольга Вайнагій,

кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії з курсами травматології, оперативної хірургії та судової медицини медичного факультету Ужгородського національного університету

Андрій Головацький,

голова Закарпатського обласного осередку наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України, Заслужений працівник освіти України, доктор медичних наук, професор кафедри анатомії людини та гістології медичного факультету Ужгородського національного університету